

УДК 371.315.6

КУЗНЕЦОВА О. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, OksanaKharkov@yandex.ua*

ОДАРЧЕНКО В. І.

*кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, natalileonova@mail.ru*

Україна, Харків

МЕТОД ПРОЕКТІВ – СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті представлені основні підходи зарубіжних та вітчизняних дослідників до тлумачення поняття «метод проектів». На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури розкрито сутність методу проектів, його значення в освітньому процесі. Доведено, що метод проектів є сучасною технологією навчання, при використанні якого значно збільшується пізнавальна активність, інтерес до навчальної діяльності, поглиблюються та розширюються знання з конкретної навчальної дисципліни, удосконалюються навички самостійної роботи, розвивається здатність до дослідницької діяльності, аналізу та творчості. Визначено типи проектів, які об'єднані загальною вимогою самостійного активного включення у спільні навчальні пошуково-творчі дії. Під час дослідження виявлено перелік вимог щодо використання методу проектів в умовах нової української школи.

Доведено, що метод проектів є однією з інноваційних педагогічних технологій, що відповідає вимогам концепції нової української школи щодо переходу до нового типу освіти.

Ключові слова: *метод, технологія, педагогічна технологія, метод проектів, освіта, інтерес, вимоги.*

KUZNETSOVA O. V.

*the candidate of pedagogical Sciences, docent of Department of pedagogy and
psychology*

Municipal institution «Kharkiv humanitarian-pedagogical Academy»

Kharkiv regional Council, OksanaKharkov@yandex.ua

ODARCHENKO V. I.

*the candidate of pedagogical Sciences, professor of the Department of pedagogy and
psychology*

Municipal institution «Kharkiv humanitarian-pedagogical Academy»

Kharkiv regional Council, natalileonova@mail.ru

Ukraine, Kharkov

PROJECT-BASED LEARNING – THE MODERN EDUCATION TECHNOLOGY IN THE NEW UKRAINIAN SCHOOLS

The article presents the main approaches of foreign and domestic researchers to the interpretation of the concept of «project method». The essence of the method of projects and its value in the educational process was revealed on the base of the analysis of psychological and pedagogical literature. It is proved that the project method is a modern educational technology, the use of which significantly increases cognitive activity, interest in learning activities, deepen and expand knowledge in a specific academic discipline, develop the skills of independent work, develops the ability to research, analysis and creativity. The types of projects that share the requirement of an active inclusion in the General training of search and creative activity was defined. During the study a list of requirements for using the project method in the new Ukrainian school was identified. It is proved that project method is one of the innovative educational technologies that meet the requirements of the concept of the new Ukrainian schools in the transition to a new type of education.

Keywords: method, technology, educational technology, method of projects, education, interest, requirements.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку держави закономірно постає питання про перебудову української школи на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності України, яка створила б умови для повноцінного фізичного, психічного, соціального та духовного розвитку дитини. «Успіх держави – на думку Л. Гриневич, – в тому, щоб побудувати суспільство освіченого загалу, бо кожна дитина, не залежно від її здібностей, має право на успіх в житті, на максимальне розкриття власних здібностей, яке може запропонувати якісна освіта» [4].

Сучасна школа повинна бути осередком допомоги учням, насамперед у відчутті себе впевненими на ринку праці, вмінні адаптуватися до соціальних змін і криз у суспільстві, бути психологічно стійкими, здатними до самоорганізації. Саме це вимагає пошуку нових форм організації освітнього процесу, що дозволили б:

- забезпечити високий інструментальний рівень знань випускників, уміння самостійно набувати і застосовувати їх на практиці;
- розвивати кожного учня як творчу особистість, здатну до практичної роботи;
- залучати кожного учня до активної пізнавальної діяльності;
- формувати навички пізнавальної і дослідницької діяльності, розвивати критичне мислення;
- формувати в учнів цілісну картину світу;
- спілкуватися з однолітками не тільки своєї школи, міста, але й інших міст і навіть країн;
- грамотно працювати з інформацією тощо.

Класно-урочна система, яка була прогресивною протягом тривалого часу, сьогодні, в умовах науково-технічного прогресу, перестала задовольняти потреби суспільства і вимагає вдосконалення. Причиною цього стало як закономірне і неминуче зростання обсягу знань, що підлягають обов'язковому засвоєнню, так і зміна вимог суспільства до освіти. Критика класно-урочної системи найчастіше пов'язана з пасивністю учнів на уроках та відсутністю

інтересу до навчання, зниженням якості знань, перевантаженням дітей інформацією. В освіті виникла проблема не просто передавати молодому поколінню знання, накопичені людством за всю свою історію (що навіть фізично вже неможливо), а вчити учнів думати, розуміти сутність речей, осмислювати ідеї й концепції, уміти шукати потрібну інформацію і застосовувати її в освітньому процесі, необхідно використовувати методи, що активізують пізнавальну діяльність, їх творчість. Ця вимога закономірно веде до застосування в освітньому процесі методів навчання, що спираються не тільки на процеси пам'яті й уваги, а передусім на пізнавальний інтерес, творче, продуктивне мислення, поведінку, спілкування.

Інтерес до пізнання навколишнього середовища виступає своєрідним епіцентром розвитку учня, його пізнавальної самостійності, формування позитивного ставлення до результатів власної праці. Пізнавальний інтерес значною мірою визначає поведінку людини, її духовну й розумову сфери, інтелектуальні, морально-етичні і комунікативні якості, отже, він забезпечує виховання творчої особистості. Інтереси людини до пізнання дійсності суттєво впливають на особистість, вони тісно пов'язані з увагою, пам'яттю, мисленням, емоціями, волею і сприяють творчій самореалізації і духовному самовдосконаленню людини [1].

Зацікавити, а не дати знання в готовому вигляді – завжди було метою дидактики і теорії виховання. Інтерес є тією іскоркою, з якої згодом розгорається жага до знань. Він – основа розвитку нахилів учнів, а отже, і їх професійного спрямування. Інтерес – це важлива спонукальна сила до учіння, до оволодіння основами наук, важливий засіб навчання. Це завдання розглядалося педагогами всіх епох. Педагогічний підхід до проблеми інтересу до навчання пов'язаний із вивченням умов його розвитку в навчальній та позанавчальній діяльності, а також із виявленням методів, прийомів, засобів та технологій формування інтересу як цінної риси особистості і основи успішності.

Мета статті – схарактеризувати метод проектів як сучасну технологію навчання в умовах нової української школи.

Виклад основного матеріалу. У педагогічній науці і практиці ведуться активні пошуки інноваційних підходів до організації освітнього процесу в загальноосвітніх навчальних закладах. Нестандартні підходи до розв’язання педагогічних проблем, розробка, запровадження нових технологій, прийомів, їх оптимальне поєднання сприяють створенню принципово нових систем навчання, виховання й розвитку школярів. Інноваційний пошук нових засобів дає можливість педагогам зрозуміти, що нам потрібні групові, ігрові, рольові, проблемні, рефлексійні та інші технології навчання. Оскільки сучасна система освіти має бути спрямована на створення в освітньому процесі ситуацій, коли учні мають можливість міркувати, урахувувати різні точки зору, формулювати та аргументувати власну позицію, спираючись на знання фактів, законів, закономірностей, сформульованих у наукових монографіях, власних спостереженнях, досвіді, умінні проектувати і реалізовувати власні навчальні проекти, творчо і нестандартно вирішувати навчальні проблеми, бути толерантними до точки зору інших людей, особливий інтерес науковці стосується саме проектної технології, у ході застосування якої реалізуються всі стадії творчого процесу людини: виникнення, обґрунтування, осмислення і прийняття ідеї, технологічна розробка ідеї, практична робота над втіленням цієї ідеї, апробування об’єкту в роботі, доробка і самооцінка творчого вирішення ідеї.

Якщо говорити про метод проектів як про педагогічну технологію, то він включає в себе поєднання дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю. Але це не означає, що проблемні методи повинні обмежуватись рамками методу проектів. Вони також використовуються і як повністю незалежні методики.

Найголовніше – постановка проблеми та вміння підвести учнів до їх «самостійного» визначення. Проблема при цьому часто замінюється темою обговорення. Різниця між ними в тому, що проблема завжди будується на

протириччі і вимагає вивчення можливих шляхів, варіантів її вирішення. Розв'язувати можна по-різному, для цього і повинно бути організовано дослідження, під час якого перевіряється відповідність, раціональність тих або інших способів вирішення.

Основа методу проектів – інноваційна ідея, що й складає поняття «проект» (від латинського «спрямований вперед», тобто «план, задум, реалізація мети»). Зрозуміло, що за такої організації освітнього процесу педагогічний результат можна побачити, усвідомити, застосувати в практичній діяльності. Метод проекту – це метод пошуку, тобто така організація навчання, за якої учні набувають знань в процесі планування та виконання практичних завдань-проектів. Проект дає можливість тісно поєднати теорію з практикою.

Метод проектів – принципово інша форма технології навчання. При використанні цього методу значно збільшується пізнавальна активність, інтерес до навчальної діяльності, поглиблюються та розширюються знання конкретної навчальної дисципліни, удосконалюються навички самостійної роботи. Але найголовніше – розвивається здатність дослідницької діяльності, аналізу та творчості, самі учні вчаться «здобувати знання», що було б неможливим настільки ефективно досягти при навчанні будь-яким іншим методом.

Метод проектів орієнтований на самостійну діяльність тих, хто навчається – індивідуальну, парну, групову. Але, ще більш важливо, він розрахований на вміння працювати з різними джерелами інформації.

Багато науковців займаються дослідженням методів проекту, зокрема Є. Полата, С. Гончаренко, Л. Корнеєва, Г. Селевко, В. Гузеєв, О. Пометун, О. Пехота та інші.

Спираючись на погляди вищезазначених педагогів ми дійшли висновку, що основа методу проектів полягає в тому, щоб стимулювати інтерес суб'єкта навчання до певних проблем, що припускають володіння деякою сумою знань і через проектну діяльність, яка передбачає вирішення однієї або цілого ряду проблем, показати практичне застосування отриманих знань. Тобто від теорії до

практики – поєднання академічних знань із прагматичними при дотриманні відповідного балансу на кожному етапі навчання.

На думку Є. Полата сутність методу проектів полягає в : «... передбаченні певної сукупності навчально-пізнавальних прийомів, що дозволяють вирішити задану проблему під час самостійних дій з обов'язковою презентацією результатів. Якщо говорити про метод проектів як педагогічну технологію, то вона є сукупністю дослідницьких проблемних методів, творчих за своєю діяльністю» [7].

Метод проектів – це комплексний навчальний метод, який дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість виявити самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності [9].

Як зазначає О. Рибіна: «Метод проектів – це педагогічна технологія, орієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх використання і здобуття нових (іноді і шляхом самоосвіти)» [8].

С. Гончаренко дає таке визначення методу проектів – це організація навчання, коли набуваються знання і навички у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів [2, с.42-49].

Ю. Хотунцев, О. Козіна зі співавторами під проектом розуміють самостійну творчу роботу, що включає план, який формується і уточнюється протягом періоду виконання проекту. Тематика повинна бути різноманітною і розвивати творче мислення, навички дослідження, вміння інтегрувати знання [10].

Більшість дослідників схильні розглядати метод проектів, як технологічну діяльність (Н. Пахомова [5], О. Ільяшева [3] та інші).

Технологія проектування передбачає розв'язання суб'єктом навчання або їх групою певної проблеми, в результаті чого вони отримують певну суму знань.

А. Хуторський відносить метод проектів до евристичного методу [11, с.40-41].

Робота над проектом, зазначає О. Пехота та інші – це практика особистісно орієнтованого навчання на основі вільного вибору з урахуванням пізнавальних інтересів. Для педагога – це пошук балансу між академічними і прагматичними знаннями, уміннями, навичками та когнітивними перевагами [6, с.195-200].

Під час опрацювання наукових джерел з цієї проблематики ми звернули увагу, що в нашій сучасній педагогіці існують такі типи проектів:

1. За методом або видом діяльності, що домінує в проекті (дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, практично-орієнтовані проекти).
2. За характером контактів проекти поділяються на внутрішні та міжнародні.
3. За змістовим аспектом проекту виділяють літературно-творчі; природничо-наукові; екологічні проекти; мовні або лінгвістичні; філологічні; культурологічні. За змістом можуть бути історико-географічними, етнографічними, політичними, мистецтвознавчими, економічними); рольово-ігрові (за змістом можуть бути уявними мандрівками; імітаційно-діловими, що моделюють професійні та комунікативні ситуації; драматизаціями, соціальними імітаціями); спортивні; географічні; історичні; музичні.
4. За кількістю учасників проекти поділяються на особистісні, парні та групові.
5. За тривалістю проведення проекти розрізняють короткотривалі (кілька уроків з програми одного предмета), середньої тривалості (від тижня до місяця), довготривалі (кілька місяців).

На практиці частіше доводиться мати справу зі змішаними типами проектів. У той же час слід відзначити, що усі перелічені типи проектів об'єднані загальною вимогою самостійного активного включення у спільні навчальні пошуково-творчі дії.

Основними вимогами до використання методу проектів є:

- наявність значущої у дослідницькому, творчому плані проблеми (завдання), розв'язання якої потребує інтегрованих знань, дослідницького пошуку;

- практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів;
- самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність учнів;
- структурування змістової частини проекту (із зазначенням поетапних результатів);
- використання дослідницьких методів: визначення проблеми досліджуваних завдань, що впливають з неї, висунення гіпотези їх розв'язання, обговорення методів дослідження;
- обговорення способів оформлення кінцевих результатів (презентації, захисту, творчих звітів);
- збір, систематизація та аналіз отриманих даних;
- підбиття підсумків, оформлення результатів, їх презентація;
- висновки, висунення нових проблем дослідження.

Крім вищезазначених, обов'язковою вимогою, якій має відповідати організація проектної діяльності учнів, є оцінювання навчальних досягнень із застереженням, що оцінювання має стимулювати до подальших активних самостійних дій, а не руйнувати мотивацію до діяльності. Дуже важливо організувати зовнішню оцінку виконання проекту, що дозволяє підвищити ефективність його виконання, усунути труднощі, вносити власну корекцію. В ігрових проектах, що мають характер змагання, може використовуватись бальна система. Важко оцінювати проміжні результати у творчих проектах.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проектна діяльність учнів та педагогів знаходиться в процесі становлення, синтезування емпіричних фактів та результатів дослідження; цінність цього методу полягає в тому, що він сприяє розвитку ініціативи, самостійності, умінню планувати свою діяльність, враховує інтереси суб'єкта навчання, розвиває свідоме ставлення до його діяльності.

Метод проектів передбачає досягнення дидактичної мети через детальне розв'язання проблеми, що повинна завершитись цілком реальним практичним результатом, оформленим відповідним способом. Для досягнення цієї мети учні

повинні навчитись самостійно мислити, окреслювати, розв'язувати проблеми, інтегрувати знання різних навчальних предметів, установлювати казуальні зв'язки, прогнозувати наслідки реалізації різних варіантів. Виконання проектів розраховується на певний проміжок часу, протягом якого здійснюватиметься самостійна, індивідуальна, парна та групова роботи.

Таким чином, метод проектів є однією з інноваційних педагогічних технологій, що відповідає вимогам концепції нової української школи щодо переходу до нового типу освіти, коли увага переноситься на процес набуття школярами знань, умінь, навичок, життєвого досвіду, які трансформуються в компетенції.

Література

1. Волостникова А. Г. Познавательные интересы и их роль в формировании личности. Учебно-методическое пособие / А. Г. Волостникова – Свердловск, 1971. – С.5–6
2. Гончаренко С. Ц. Український педагогічний словник / С. Ц. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376с.
3. Ильяшева Е.В. Подготовка будущих учителей технологии к проектной деятельности: Автореф. дисс. ... канд. пед. наук / Е. В. Ильяшева. – Магнитогорск, 2001. – 23с.
4. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://osvita.ua/school/52062/>
5. Пахомова Н.Ю. Метод проектов // Технологическое образование: Международный спец. выпуск ж-ла «Информация и образование», посвящ. Межд. конгрессу ЮНЕСКО «Образование и информатика». – М. : РФ, 1996. – С.92–96
6. Пехота О.М. Освітні технології: навч. – метод. посібник /О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; за ред. О.М. Пехоти. – К. : Вид-во А.С.К., 2003. – 255с.

7. Полат Е. Метод проектов: типология и структура //Лучшие страницы педагогической прессы. – 2004. – №1. – С.9–17

8. Рыбина О. Проектная деятельность (Лучшие страницы педагогической прессы. – 2004. – №1. – С.46–49

9. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М. : Народное образование, 1998. – С.25–36

10. Хотунцев Ю.Л. Проекты в школьном курсе «Технология» / Ю.Л. Хотунцев, В.Д. Симоненко, О.А. Козина, Б.И. Орлов, М.Н. Шигонцев. // Школа и производство. – 1994. – №4. – С.44–45

11. Хуторский А.В. Современная дидактика: Учебник для вузов. – Питер, 2001. – 544с.

References

1. Volostnikova A. G. Poznavatelnyie interesyi i ih rol v formirovanii lichnosti. Uchebno-metodicheskoe posobie / A. G. Volostnikova – Sverdlovsk, 1971. – S.5 – 6

2. Hončarenko S. C. Ukrajinśký pedahohičný slovnyk / S. C. Hončarenko. – K. : Lybid', 1997. – 376s.

3. Ilyasheva E. V. Podgotovka buduschih uchiteley tehnologii k proektnoy deyatel'nosti: Avtoref. diss. kand. ped. nauk / E. V. Ilyasheva. – Magnitogorsk, 2001. – 23s.

4. Koncepčija Novoji ukrajinskoji školy [Elektronnyy resurs] — Režym dostupu : <http://osvita.ua/school/52062/>

5. Pahomova N. Yu. Metod proektov //Tehnologicheskoe obrazovanie: Mezhdunarodnyiy spets. vyipusk zh-la «Informatsiya i obrazovanie», posvyasch. Mezhd. kongressu YuNESKO «Obrazovanie i informatika». – M. : RF, 1996. – S.92–96

6. Piechota O. M. Osvitni tehnolohiji: navč. – metod. posibnyk /O. M. Piechota, A. Z. Kiktenko, O. M. Liubarśka ta in.; za red. O. M. Piechoty. – K. : Vyd-vo A.S.K., 2003. – 255s.

7. Polat E. Metod proektov: tipologiya i struktura //Luchshie stranitsyi pedagogicheskoy pressyi. – 2004. – №1. – S.9–17

8. Ryibina O. Proektnaya deyatel'nost' (Luchshie stranitsyi pedagogicheskoy pressyi). – 2004. – № 1. – S.46–49
9. Selevko G. K. Sovremennyye obrazovatel'nyie tehnologii: Uchebnoe posobie. – M. : Narodnoe obrazovanie, 1998. – S.25–36
10. Hotuntsev Yu. L. Proektyi v shkolnom kurse «Tehnologiya» / Yu. L. Hotuntsev, V. D. Simonenko, O. A. Kozina, B. I. Orlov, M. N. Shigontsev. // Shkola i proizvodstvo. – 1994. – № 4. – S.44–45
11. Hutorskiy A.V. Sovremennaya didaktika: Uchebnyk dlya vuzov. – Piter, 2001. – 544s.